

УДК 336.717

Маслова А. Ю.,*кандидат економічних наук, старший викладач кафедри банківської справи Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті досліджено сутність поняття «управління кредитним потенціалом банку», розкрито основні методи, принципи, функції та завдання управління кредитним потенціалом, а також запропоновано елементний склад процесу управління кредитним потенціалом у сучасних умовах розвитку.

Ключові слова: управління кредитним потенціалом банку, принципи управління, методи управління, функції управління, банк, ризик, ресурси.

В статье исследовано сущность понятия «управление кредитным потенциалом банка», раскрыты основные методы, принципы, функции и задания управления кредитным потенциалом, а также предложено элементный состав процесса управления кредитным потенциалом в современных условиях развития.

Ключевые слова: управление кредитным потенциалом банка, принципы управления, методы управления, функции управления, банк, риск, ресурсы.

Essence of concept «Management credit potential of bank» in the article is investigational, basic methods, principles, functions and tasks of management credit potential are exposed, and also element composition of credit potential management process in the modern terms of development is offered.

Key words: management, management principles, management methods, management functions, bank, risk, resources, credit potential, bank.

Постановка проблеми. Управління кредитним потенціалом банку необхідно розглядати як складну систему, яка функціонує в умовах сучасного розвитку економіки, що, своєю чергою, обґрунтовує використання системного підходу до розв'язання проблем, пов'язаних з управлінням ресурсами. Сутність поняття «управління кредитним потенціалом банку» не розглядається на достатньому рівні науковцями та фахівцями банківської справи. Це призводить до виникнення широкого спектра дискусійних суперечностей щодо досліджуваного поняття, вимагає авторського визначення та зумовлює необхідність виокремлення базових складових процесу управління кредитним потенціалом банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато науковців і практиків досліджували категорію управління. Вагомий внесок зробили в цьому напрямі К. Адамецький, Л. А. Бірман, М. Вебер, П. Ф. Друкер, Г. Емерсон, У. Т. Моріс, Ф. Тейлор, А. Файоль та інші. Ключові питання управління ресурсним потенціалом банку висвітлено в дослідженнях таких вчених: І. В. Барилюка, М. В. Корнеєва, Я. М. Кривич, С. В. Леонова, І. Н. Рикової, І. М. Федосік,

Мета і завдання дослідження. Дослідити сутність процесу управління кредитним потенціалом банку та розкрити його елементний склад.

Виклад основного матеріалу. Оскільки сучасними науковцями поняття «управління кредитним потенціалом банку» не розглянуто на достатньому рівні, підґрунтям для реалізації управління кредитним потенціалом банку варто використовувати базові трактування системи управління кредитним потенціалом. Так, І. М. Федосік вважає, що управління ресурсним потенціалом комерційного банку – це система підходів, методів та інструментів розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних із процесами формування, організації залучення й обґрунтування різних напрямів укладення та використання фінансових ресурсів комерційного банку, для досягнення головної мети управління банком у рамках ефективної повномасштабної банківської діяльності на тривалому часовому інтервалі [7]. Таке визначення повністю відображає всі функції, притаманні процесу управління в класичному розумінні, проте особливу увагу автор зосереджує на організації управління.

Своєю чергою, І. В. Барилюк [1] вбачає необхідність застосування стратегічного підходу до управління ресурсним потенціалом банківських установ, центральним елементом якого виділяє ресурси. Також він приділяє увагу важливості визначення конкретних методів і прийомів реалізації процесів надходження ресурсів із зовнішнього середовища в банк або отримання їх додаткового обсягу. На нашу думку, стратегічне управління повинно стати однією з фундаментальних складових управління кредитним потенціалом банку, оскільки воно – важливий інструмент планування, прогнозування обсягів кредитних ресурсів на тривалому перспективі.

Багато авторів, окреслюючи питання щодо управління банківськими процесами, відзначають важливість застосування цілісного комплексного підходу. Так, наприклад, науковці С. В. Леонов, Я. М. Кривич пропонують розглядати систему управління інноваційним потенціалом банків як «цілісний структурований взаємопов'язаний комплекс скоординованих дій у вигляді сукупності принципів, методів та організаційних механізмів реалізації управлінських рішень, застосування яких забезпечує цілеспрямоване й систематичне використання ресурсів із метою раціонального формування та використання інноваційного потенціалу; а також оцінки його адекватності, яка дозволяє оцінити й у подальшому враховувати потенційні можливості банку, що дасть змогу ефективніше управляти інноваційною діяльністю» [5].

Не можна не погодитися з М. В. Корнеєвим [3], який зауважує, що управління кредитним потенціалом полягає в установленні балансу між залученням та розміщенням ресурсів з урахуванням їхньої структури. Така позиція дає право розглядати управління кредитним потенціалом банку, з одного боку, як управління залученням основних джерел кредитних ресурсів, а з іншого, як управління їх розміщенням. Подвійність управлінського процесу, який, своєю чергою, пов'язаний із виконанням пасивно-активних операцій, дозволяє говорити про необхідність дослідження різних методів управління активами, пасивами, кредитним ризиком, ліквідністю банку та їх часткового використання на відповідних етапах управління кредитним потенціалом банку.

У банківській практиці використовують різні методи управління активно-пасивними операціями банку, більшість із них заснована на базових теоріях управління активами та пасивами. Серед методів управління активами традиційно виділяють метод загального фонду коштів, метод конверсії фондів, метод розподілу активів, серед методів управління пасивами в банківській практиці набули поширення методи управління резервною [2] та кредитною [6] позиціями. Сучасні науковці залежно від оцінки ліквідності як запасу або потоку обирають метод управління ліквідністю [4]. Так, якщо ліквідність оцінюється як запас, доречне обрання коефіцієнтного методу, у випадку розгляду ліквідності як потоку – метод аналізу грошових потоків або матричний метод (GAP). При управлінні банківським ризиком у фінансовому менеджменті прийнято застосовувати такі методи: лімітування ризику, резервування ризику, хеджування ризику, диверсифікації ризику [8, 9].

Аналіз досліджуваних наукових праць щодо визначення поняття «управління ресурсним потенціалом» дозволяє визначити поняття «управління кредитним потенціалом банку» як процес формування та реалізації управлінських рішень з ефективного розміщення сукупності кредитних ресурсів і джерел їхнього поповнення в умовах постійних змін зовнішнього та внутрішнього середовищ, які банк може розмитити в кредитну заборгованість, урахувавши наявні та потенційні нематеріальні активи.

Процес управління кредитним потенціалом банку, адаптований до класичної теорії управління та з урахуванням особливостей банківського менеджменту, потрібно розглядати за допомогою шести ключових функцій: прогнозування, яке полягає в оцінці власних конкурентних позицій на фінансовому ринку, визначенні попиту суспільства на кредитні продукти та аналізі параметрів кредитування; планування, що передбачає вибір цілей та дій з їхнього досягнення, а саме: формування ресурсної бази для проведення кредитних операцій; організація; координація, яка полягає в урахуванні зовнішніх показників для інформаційної підтримки управління розподілом кредитних ресурсів; мотивація стимулює персонал до зниження витрат шляхом вигідного залучення та ефективного розподілу кредитних ресурсів банку; контроль, який полягає у зіставленні реально досягнутих результатів із запланованими, представляє управлінську діяльність щодо вивчення інформації про стан формування та використання кредитного потенціалу.

Для підвищення ефективності управління кредитним потенціалом банку необхідно визначити систему принципів, на основі яких має здійснюватися його формування та використання. До таких принципів, на нашу думку, варто зарахувати: оптимальність (проведення оптимальної депозитно-кредитної політики з урахуванням сучасних умов розвитку); ефективність (забезпечення функціонування банку в довгостроковому періоді – реалізація самовиживання, задоволення інтересів акціонерів і клієнтів); превентивність управління та антиципацію – передбачає своєчасне проведення оцінки ризику при управлінні кредитним потенціалом банку, а також виявлення чинників, що визначають зміну величини кредитного потенціалу; оперативність (мінімізація можливих втрат від кредитних операцій, зумовлених прийняттям рішення, виконанням заходів в умовах ринкової невизначеності); цілісність (розгляд елементів управління кредитного потенціалу як сукупної цілісної системи з метою підвищення стійкості її функціонування); інформованість (супроводження процесу управління кредитним потенціалом репрезентативною інформацією для своєчасного прийняття відповідних управлінських рішень).

Урахування основних принципів управління кредитним потенціалом банку та використання системного підходу при розгляді процесу управління дає змогу окреслити важливі завдання управління кредит-

ним потенціалом у контексті банківського менеджменту: управління ресурсами банку (координація між операціями, що проводяться з залучення та розміщення ресурсів); управління ліквідністю (аналіз стану ліквідності з використанням різних сценаріїв негативного розвитку подій для банку, короткострокове прогнозування ліквідності та зіставлення з даними звітності); управління ризиком (створення системи управління ризиком, здатної виявляти ризики, вимірювати їх, забезпечувати їх моніторинг, включати інструменти та процедури реагування на виникаючі загрози).

Узагальнюючи вищенаведене, потрібно зазначити, що управління кредитним потенціалом банків за своєю сутнісною економічною інтерпретацією – це складний багаторівневий процес, який передбачає комплексне поєднання не тільки основних етапів управління, але й системне відображення основних елементів забезпечення цього процесу в їх функціональній взаємодії (рис. 1).

Рис. 1. Елементний склад процесу управління кредитним потенціалом банку

Джерело: запропоновано автором

Сутнісно-економічне значення кредитного потенціалу банку визначає основні цільові орієнтири його управління та відповідно передбачає врахування особливостей як процесу формування кредитних ресурсів, так і їх розміщення. Відповідно обґрунтованим стає виокремлення основних напрямів управління: управління кредитними ресурсами, управління ліквідністю та кредитним ризиком.

Грунтуючись на основних теоретичних положеннях, можна виокремити п'ять основних етапів управління кредитним потенціалом банку з позиції підвищення ефективності реалізації цього процесу в цілому, а саме:

– встановлення та формалізація цілей управління кредитним потенціалом банку – узгодження основної мети та завдань у процесі формування і використання кредитного потенціалу банку на засадах оптимізаційного менеджменту в процесі координації активних і пасивних операцій. Управління кредитним потенціалом з урахуванням основних цілей та завдань визначає напрям систематизації інформації, прогнозування ліквідності, реагування на загрози, що виникають, та відповідні пропозиції щодо створення ефективної системи управління кредитним ризиком банку;

– оцінка впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ на кредитний потенціал банку – динаміка кредитного потенціалу банку в сучасних умовах розвитку зумовлена низкою чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ. Світова фінансова криза сприяла необхідності виявлення чинників впливу на формування кредитних ресурсів та напрямів їх розміщення. Важливим у цьому аспекті зали-

шається своєчасність прийняття управлінських рішень і визначення акценту на ефективності організації кредитної діяльності банків у цілому. При загальному підвищенні обсягу ресурсного забезпечення кредитного процесу існує вагомий вплив певного набору ресурсних джерел як чинників впливу формування та використання кредитного потенціалу банку;

– діагностика ефективності формування та використання кредитного потенціалу банку – оцінка динаміки зміни показника кредитного потенціалу досліджуваних банків дає змогу дослідити процеси його формування та використання й визначити необхідне підвищення ефективності управління процесом його реалізації в цілому. Цей етап передбачає ранжування банків на підставі зростання/зниження рівня загального показника кредитного потенціалу, що є об'єктивною основою для прийняття управлінських рішень як для регулюючих органів, так і для керівництва банку та дає підставу виокремити нефінансові чинники, що визначають сильні та слабкі сторони досліджуваного процесу управління кредитним потенціалом;

– проведення процедури оцінки ризику при здійсненні управління кредитним потенціалом банку – цей етап передбачає визначення оптимальної структури кредитного потенціалу банку та її порівняння з бажаною структурою. З економічного погляду, така процедура дозволяє здійснювати різнопланове управління кредитним потенціалом банку й визначати пріоритетні напрями його оптимізації;

– визначення напрямів управління кредитним потенціалом банку з урахуванням умов ринкової невизначеності – цей етап передбачає розробку оптимальних сценаріїв з управління кредитним потенціалом банку; впровадження інновацій; дотримання нормативних вимог; лобювання інтересів банку, розгляд перспективних каналів отримання інформації з управління кредитним потенціалом банку.

Висновки. Таким чином, системне узагальнення процесу управління кредитним потенціалом обґрунтовує пріоритетний вплив як функцій управління, так і базових принципів, що, своєю чергою, визначає логічну послідовність основних етапів процесу управління. Таким чином, потрібно зазначити, що ефективність взаємодії зазначених компонент процесу управління кредитним потенціалом банків усебічно залежить від їх комплексного поєднання в процесі збалансованої оптимізації кредитних потоків як усередині банку, так і на рівні банківської системи в цілому.

Література:

1. Барилюк І. Удосконалення концепції стратегічного управління ресурсним потенціалом банківських установ / І. Барилюк // Вісник Львівського університету. – Серія : економічна. – 2008. – Вип. 39. – С. 70–75.
2. Колодізев О. М. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері : [навч. посіб.] / О. М. Колодізев, І. М. Чмутова, І. О. Губарева. – Х. : Інжек, 2004. – 405 с.
3. Корнеев М. В. Управление кредитным потенциалом коммерческого банка: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Корнеев Михаил Владимирович. – Тула, 2004. – 20, [1] с.
4. Крилова В. Структура процесу управління ліквідністю банку / В. Крилова, Р. Набок // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 6. – С. 24–29.
5. Леонов С. В. Комплексний підхід до управління інноваційним потенціалом банку / С. В. Леонов, Я. М. Кривич : [зб. наук. праць Черк. держ. технол. ун-ту]. – [Серія : Економічні науки]. – 2009. – Вип. 22. – Ч. II. – С. 45–49.
6. Поморина М. А. О некоторых подходах к управлению банковской ликвидностью / М. А. Поморина // Банковское дело. – 2001. – № 9. – С. 5–11.
7. Управління діяльністю банку: методологія і практика : монографія / [авт. кол. : О. В. Васюренко, І. М. Федосік, Л. В. Васюренко, О. М. Христофорова, Л. П. Семенюк, О. М. Сидоренко; за заг. ред. акад. АЕН України, д-ра екон. наук, проф. О. В. Васюренка]. – К. : УБС НБУ, 2008. – 230 с.
8. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / под ред. А. А. Лобанова и А. В. Чугунова. – 3-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 878 с.
9. Risk Management and Asset and Liability Management in Banks / Focus Paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adb.org/documents/reports/consultant/4209642096-reg-tacr.pdf>.